

Talousarvioaloite TAA 70/2020 vp

Veronika Honkasalo vas ym.

Talousarvioaloite määrärahan lisäämisestä Pakolaisneuvonta ry:n toiminnan tukemiseen (100 000 euroa)

Eduskunnalle

Pakolaisneuvonta ry on vuonna 1988 perustettu turvapaikka-asioihin erikoistunut lakiasiantointisto ja kansalaisjärjestö, jonka ainutlaatuinen asiantuntemus on korvaamatonta niin turvapaikanhakijoille, viranomaisille ja lainvalmistelijoille kuin muille järjestöille. Pakolaisneuvonta on seurannut läheltä Suomen ulkomaalaislainsäädännön kehittymistä, ja yli 30-vuotisen historiansa aikana se on muodostunut Suomessa turvapaikkaoikeuden kärkiosaajaksi ja korvaamattomaksi asiantuntijaorganisaatioksi.

Pakolaisneuvonta on yksi YK:n pakolaisjärjestö UNHCR:n kolmesta kumppanista Suomessa. Järjestön erityisosaamista on myös erityisen haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten, kuten yksin tulleiden turvapaikanhakijalasten, ihmiskaupan uhrien, kidutuksen uhrien sekä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien turvapaikanhakijoiden avustaminen. Pakolaisneuvonta on keskeinen asiantuntijaorganisaatio, jota kuullaan säännöllisesti myös lainvalmistelussa. Pakolaisneuvonta myös kouluttaa viranomaisia ja turvapaikanhakijoiden parissa työskenteleviä.

Pakolaisneuvonta on voittoa tavoittelematon järjestö, jonka tarjoaman turvapaikanhakijoiden oikeudellisen avun rahoitus perustuu julkiseen oikeusapuun, johon turvapaikkaa hakevat ovat oikeutettuja. Vuonna 2016 tehdyillä lakimuutoksilla heikennettiin kohtalokkaasti oikeusturvaa yhden ihmisryhmän, jo lähtökohtaisesti haavoittuvassa asemassa olevien ja usein laadukkaasta oikeudellisesta avusta riippuvaisten turvapaikanhakijoiden, kohdalla. Turvapaikanhakijoiden oikeusturvan välittömän heikentymisen ohella muutokset vaikuttivat suoraan myös turvapaikka-asioita hoitavien lakimiesten toimintaedellytyksiin, mahdollisuuksiin harjoittaa turvapaikkaoikeutta Suomessa sekä turvapaikka-asioihin erikoistuneiden lakimiespalveluiden tarjontaan.

Kun tavallisesti tuomioistuin tai hallintoasiassa oikeusaputoimisto vahvistaa yksityiselle avustajalle kohtuullisen palkkion tarpeellisista toimenpiteistä niihin käytetyn ajan perusteella, vuoden 2016 muutoksen myötä yksittäisessä asiaryhmässä eli turvapaikka-asioissa siirryttiin erityisiin ennalta määriteltyihin asiakohtaisiin palkkioihin eli käytännössä valtioneuvoston asetuksella säädettyihin kiinteisiin taksoihin. Samassa yhteydessä turvapaikanhakijoiden oikeutta oikeusapuun rajoitettiin siten, että oikeusapuun ei enää lähtökohtaisesti kuulu avustajan läsnäolo turvapaikkapuhuttelussa. Myös turvapaikka-asioiden valitusajoja lyhennettiin yleisistä valitusajoista.

Syksyllä 2018 korkeimman hallinto-oikeuden päätöksen edellyttämänä tehdyn muutoksen myötä asetuksessa määritellystä asiakohtaisesta palkkiosta voidaan erityisistä syistä poiketa. Asetuk-

Talousarvioaloite TAA 70/2020 vp

sella vahvistetut kiinteät enimmäispalkkiot ovat kuitenkin yhä pääsääntö ja kynnys niistä poikkeamiseen korkea. Joissakin tapauksissa hallinto-oikeudet myös leikkaavat jo valmiiksi pieniä taksoja.

Kiinteän enimmäistaksan käyttöön ottaminen poikkeuksellisesti vain kansainvälistä suojelua koskevissa asioissa johti siihen, että suuri osa yksityisistä avustajista luopui turvapaikka-asioiden hoitamisesta. Asetuksella määritellyt asiakohtaiset palkkiot eivät haastavissa tapauksissa enää riitä kattamaan lakimiesten työmäärää ja juttuihin käytettyä aikaa. Avustajien mukaan kaikkein helpoimpia ja selkeimpiä tapauksia lukuun ottamatta nykyiset palkkiot eivät kata toimeksiantojen hoitamista edes hyvän asianajotavan mukaisesti. Pakolaisneuvonta on yhtenä harvoista yksityisistä toimijoista jatkanut turvapaikka-asioiden hoitamista, vaikka se on käytännössä tarkoittanut järjestön toiminnan jatkuvaa tappiollisuutta jopa toiminnan merkittävästä supistamisesta huolimatta.

Nykyisen hallituksen ohjelmassa on sitouduttu palauttamaan turvapaikanhakijoiden oikeusapua, valitusajkoja ja avustajien palkkioita koskevat säännökset vuoden 2016 heikennyksiä edeltäneeseen tilanteeseen. Tarkoituksena on vahvistaa turvapaikanhakijoiden oikeusturvaa niin, että mahdollistetaan avustajan käyttö turvapaikkapuhuttelussa, otetaan käyttöön tuntiperusteiset palkkiot avustajille sekä yleiset hallinto-oikeudelliset valitusajat.

Vuoden 2020 alussa lausuntokierroksella luonnosta hallituksen esitykseksi kommentoineet asiantuntijat pitivät laajalla yksimielisyydellä muutoksia tarpeellisina. Jo tätä ennen vuonna 2016 tehtyjen tiukennusten ongelmallisuus ja lainsäädännön korjaustarve oli tunnustettu useissa riippumattomissa selvityksissä ja laajalla yksimielisyydellä eri asiantuntijoiden, kuten tuomioistuinten, ministeriöiden, lakimieskunnan ja ylimpien laillisuusvalvojien, toimesta. Asiaa koskeva hallituksen esitys oli tarkoitus antaa eduskunnalle keväällä 2020, mutta esitys jäi antamatta koronatilanteen vuoksi, kun muiden kuin epidemiatilanteeseen liittyvien kiireellisten esitysten käsittely käytännössä pysähtyi. Tällä hetkellä hallituksen esitys laeiksi ulkomaalaislain eräiden säännösten sekä oikeusapulain 17 a §:n kumoamisesta on tarkoitus antaa joulukuussa 2020.

Lähitulevaisuudessa hyväksyttävät lakimuutokset tulevat korjaamaan ongelmallista tilannetta, kun oikeusavun määrä ja avustajien palkkiot perustuvat jatkossa asian hoitamiseen todellisuudessa käytettyyn työaikaan, kuten muissakin asioissa. Koska oikeusavun määrä vahvistetaan ja avustajien palkkiot maksetaan juttujen hoitamisesta lähtökohtaisesti jälkikäteisesti, uudistus vaikuttaa yksityisten avustajien toimintaedellytyksiin kuitenkin vasta viiveellä, eikä tilanne korjaannu heti muutosten voimaan tullessa.

Pakolaisneuvonta ry:n toimintamenoja on viime vuodet katettu muun muassa lahjoitusvaroin ja lainarahalla. Ilman yksityisiä tukijoita järjestön toiminta nykyisessä muodossaan ei olisi enää ollut mahdollista. Vuoden 2020 talousarvion hyväksymisen yhteydessä eduskunta hyväksyi valtiovarainvaliokunnan esittämän lausuman, jonka mukaisesti eduskunta edellytti hallituksen kohdentavan 0,3 miljoonan euron lisärahoituksen Pakolaisneuvonta ry:lle vuoden 2020 ensimmäisen lisätalousarvioesityksen yhteydessä. Koronatilanteen myötä eduskunnan edellyttämän rahoituksen myöntäminen siirtyi vuoden 2020 neljänteen lisätalousarvioon, jossa oikeusministeriön alaisen avustusten määrärahaan lisättiin 300 000 euroa ja kyseisen budjettimomentin perusteluja täydennettiin siten, että määrärahaa saa käyttää avustuksiin Pakolaisneuvonta ry:lle.

Talousarvioaloite TAA 70/2020 vp

Oikeusapu-uudistuksen viivästymisen myötä Pakolaisneuvonnan työ on yhä vaakalaudalla Oikeusministeriön kautta myönnetystä avustuksesta huolimatta. Järjestön ensi vuoden tilanne on hyvin epävarma. Oikeusjärjestelmän toimivuuden, oikeusturvan toteutumisen ja kansainvälistä suojelua hakevien henkilöiden oikeuksien turvaamiseksi valtion tulee varmistaa Pakolaisneuvonta ry:n toiminnan jatko myös tulevaisuudessa.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että eduskunta lisää 100 000 euroa momentille 25.01.50 Pakolaisneuvonta ry:n toiminnan turvaamiseen ja että eduskunta lisää momentin perusteluihin maininnan, että määrärahaa saa käyttää avustuksiin Pakolaisneuvonta ry:lle.

Helsingissä 16.10.2020

Veronika Honkasalo vas
Pia Lohikoski vas
Katja Hänninen vas
Juho Kautto vas
Johannes Yrttiaho vas
Matti Semi vas
Jari Myllykoski vas
Jussi Saramo vas
Mai Kivelä vas
Paavo Arhinmäki vas